

Bilaga 1

Våldspreventiv plan för SAMBU - så förebygger vi våld med socialpreventiva åtgärder

Innehåll

Bakgrund	2
Om planen	2
Syfte och målsättning	2
Avgränsningar	2
Utgångspunkter	2
Kopplingar till styrande dokument	2
Definition av våld	3
Våldsprevention.....	3
Problembeskrivning	3
Fokusområden för det våldspreventiva arbetet	4
Att främja och tidigt förebygga våld	4
Stärka barns rättigheter	4
Förändra genusnormer och attityder till våld.....	5
Motverka rasism	5
Att upptäcka och agera vid våld	5
Kontinuerlig fortbildning utifrån en bred våldsdefinition.....	5
Verksamhetsanpassade arbetssätt för upptäckt	5
Tillgängligt stöd och tillgänglig information.....	5
Att våld som barn utsätts för inte upprepas	5
Hjälp till personer som utsätter andra för våld att förändra sitt beteende	5
Skydd och stöd till våldsutsatta att leva ett liv fritt från våld	5
Stöd till yrkesverksamma att utreda och erbjuda insatser som får våldet att upphöra.....	6
Systematisk samverkan, ansvar och uppföljning	6
Referenser	7

Bakgrund

År 2021 påbörjades ett processarbete initierat av styrgruppen till den förvaltningsövergripande samverkansstrukturen *Samarbete barn och unga* (SAMBU) som gick ut på att stärka organisationens kapacitet att samordna ett långsiktigt våldspreventivt arbete i kommunen, både strategiskt och operativt. Processarbetet har gjorts i samarbete med organisationen MÄN för jämställdhet utifrån kunskapsguiden *Inget att vänta på*. Denna våldspreventiva plan är ett nästa steg för att kunna erbjuda kommunen en struktur och riktning i det socialpreventiva arbetet mot våld.

Om planen

Syfte och målsättning

Planens syfte är att ge utgångspunkter, ram och inriktning för ett samordnat våldspreventivt arbete. Dokumentet beskriver några fokusområden som är prioriterade och kommer även ligga till grund för det fortsatta arbetet med att ta fram en handlingsplan för hela kommunen.

Målsättningen med det gemensamma arbetet är vidare att barn i Järfälla kommun ska växa upp i ett samhälle fritt från våld.

Avgränsningar

Planen har ett socialpreventivt fokus. Det behöver finnas ett situationellt våldspreventivt arbete som löper parallellt med det socialpreventiva för att våldet ska minska. I denna plan beskrivs den sociala våldspreventionen.

Utgångspunkter

Kopplingar till styrande dokument

I detta avsnitt ges en bild av hur våld i samhället är en gemensam angelägenhet genom nedslag i internationella och nationella konventioner och strategier med fokus på våld och våldsprevention.

Både internationella konventioner och svensk lagstiftning ger tyngd åt kommunens arbete med våldsprevention. Att leva ett liv fritt från förtryck och våld är en universell och grundläggande mänsklig rättighet som denna plan har som utgångspunkt, med särskilt fokus på barns och ungas livsvillkor.

I de internationella dokument som Sverige förbundit sig till att följa finns rätten till ett liv i fritt från våld och förtryck fastställt i FN:s konvention om mänskliga rättigheter, och för barn förstärks denna princip ytterligare genom FN:s barnkonvention. Sverige förväntas också följa Istanbulkonventionen, Europarådets konvention för att motverka våld mot kvinnor. I konventionen lyfts det förebyggande arbetet upp som en avgörande faktor för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

I Sveriges nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor är en av målsättningarna *ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld*. I strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd konstateras att vikten av att motverka ojämlikhet genom att stärka föräldraskapet är en av de viktigaste insatserna samhället kan göra för att undvika negativa utfall för barn och unga.

I Mål och budget 2023–2025 beskrivs trygghet som en viktig komponent i visionen om vart kommunen vill nå. Med stöd av konventioner, lagstiftning och styrdokument har Järfälla kommun ett ansvar att tillgodose kommunmedborgarnas rättigheter att få leva ett liv fritt från våld och förtryck.

Definition av våld

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill” (Isdal, 2001).

Våldsdefinitionen är bred för att kunna inkludera alla aspekter av våld, från att som barn bevittna våld till att utsättas för kränkningar som exempelvis innefattas av diskrimineringsgrunderna. Det kan också handla om subtila handlingar och gester som fråntar den utsattas autonomi och möjlighet att leva ett tryggt och självständigt liv. Ansvar för våldet ligger alltid hos den som utsätter en annan för våld.

Våldsprevention

Våldsprevention innebär ett arbete för att förhindra att våld uppstår eller upprepas.

I grunden behöver det finnas ett brett och tvärsektorielt preventivt arbete; våldsprevention hör bland annat ihop med arbetet inom alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar (ANDTS), brottsprevention, skola och föräldraskap (Länsstyrelsen Stockholm, 2017).

Preventionsarbete delas upp i tre nivåer: universell, selektiv och indikerad nivå. På den universella nivån finns insatser som riktas mot alla. Det kan exempelvis vara föräldraskapsgrupper för att stärka relationen mellan barn och förälder eller skolprogram som utmanar könsnormer som stödjer våld. Här finns också den strategiska samordningen som tar riktning i det våldspreventiva arbetet. Selektiv prevention innebär tidig upptäckt av både våldsutsatta och våldsutövare. Det kan också vara att arbeta särskilt med en grupp som har riskbeteende och ge dem insatser för att bryta ett normbrytande beteende. Indikerad prevention innebär stöd för personer med högrisk att utveckla ett problem eller som redan har ett problem. Det kan till exempel vara våldsutövare som söker sig till kommunens öppenvård.

Forskning visar att framgångsfaktorer i det våldspreventiva arbetet är att ha en genusförändrande ansats och att arbeta med en åskådarsats och med förebilder (Jämställdhetsmyndigheten, 2020). Ett annat viktigt perspektiv i våldsprevention är att få en förståelse för hur maktdimensioner som exempelvis kön, ålder, klass, hudfärg, sexualitet, funktionsförmåga och hälsa påverkar både vilken typ av våld personer utsätts för, men också möjligheterna till hjälp. Det kallas för att ha ett intersektionellt perspektiv som är viktigt att använda i arbetet med målen.

Problembeskrivning

En kartläggning utifrån Järfälla kommun visar att följande källor finns att tillgå för att förstå och följa det våld som barn använder och utsätts för: LUPP, Stockholmsenkäten, antal ärenden från socialtjänsten som bedöms vara våld, polisen och Stella.

Utifrån ovanstående källor framgår att barn i grundskolan rapporterats ha utsatts för verbala kränkningar vid 174 tillfällen under 2021 (Stella). Psykiskt våld i form av utfrysning, miner etc har rapporterats vid 36 tillfällen (Stella, 2021). 17 % av eleverna på högstadiet uppger att de har blivit utsatta för mobbing och 9 % uppger att de utsatt någon för mobbing (Stockholmsenkäten, 2022).

20 procent av eleverna i årskurs 8 och 5 procent i gymnasiet uppger att våld förekommer i deras skola (LUPP, 2020). 2 till 6 procent av flickorna i högstadiet och gymnasiet har använt hot eller våld eller burit vapen. Bland pojkarna är siffran drygt 10 procent (Stockholmsenkäten, 2022). Våld från personal mot en elev har rapporterats i ett fall (Stella, 2021).

I Järfälla kommun svarar 23 % av ungdomarna att de lever med begränsningar kring val av framtida partner (LUPP, 2020). Statistik från elevenkäterna LUPP och Stockholmsenkäten visar att mellan 2–5 procent av de tillfrågade eleverna rapporterat att de utsatt eller blivit utsatta för misshandel, cirka 5 procent av pojkarna och 2–4 procent av flickorna uppger att de blivit utsatta för misshandel. Undersökningarna visar också att ungefär 10 procent av eleverna i årskurs 9 i högstadiet och 2:an i gymnasiet har känt sig allvarligt hotade. Resultatet visar också att det finns elever som utsätter eller har blivit utsatta för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld i nära relation. Även via polisens statistik påvisas anmälningar i Järfälla kommun såsom hot i nära relation, fullbordad våldtäkt och sexuellt övergrepp mot barn under 15 år.

I socialnämndens verksamhetssystem registrerades under 2021 aktualiseringar gällande fysiska övergrepp mot barn i 251 fall, misstanke om psykiska övergrepp mot barn i 25 fall, sexuella övergrepp i 36 fall, våld i nära relationer 280 fall och 5 barn som bevittnat våld i nära relationer.

Som visats ovan finns en bra variation av källor, men statistiken behöver sättas i relation till forskning på befolkningsnivå. Genom att göra nedslag i nationell forskning och rapporter får vi en bredare förståelse för det våld som barn utsätts för. Vi ser exempelvis att det enligt nationell forskning är ca 10–14 procent av barnen i Sverige som bevittnat våld (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2020). En regional undersökning visar att 10 % av eleverna i årskurs nio lever med oskuldsnormer dvs. förväntas vara oskuld tills de gifter sig och får inte ha en villkorslös kärleksrelation. (Baianstovu m.fl. 2019). I Allmänna barnhusets nationella studie i form av en elevenkätundersökning genomförd i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet 2016 framgår att ungefär 44 procent av eleverna i kartläggningen hade varit med om att en vuxen utsatt dem för någon form av våld under uppväxten (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2020). Riskfaktorer såsom misslyckad skolgång, arbetslöshet, trångboddhet och bristande ekonomiska resurser kan innebära särskilda risker för att dras in i gäng och kriminalitet (BRIS, 2022).

Fokusområden för det våldspreventiva arbetet

För att närma oss målsättningen att barn i Järfälla kommun ska växa upp i ett samhälle fritt från våld behöver varje verksamhet arbeta aktivt och se över vad som behöver förändras eller utvecklas. Nedan redogörs för några fokusområden som anger utgångspunkt, ram och riktning för det gemensamma utvecklingsarbetet. Genomgående är att alla vuxna behöver ha kunskap och kunna agera oavsett om det handlar om kränkande skämt eller misshandel, och oavsett om ett barn går över gränsen eller om ett barn berättar om att hen blivit utsatt för våld av en vuxen.

Att främja och tidigt förebygga våld

Stärka barns rättigheter

Barn har rätt till utbildning, hälsovård, fritid, att utvecklas och få säga sin mening. Trygga uppväxtvillkor minskar både riskerna för att barn utsätts och för att de själva utvecklar destruktiva beteenden. Barn har också rätt att slippa diskriminering och att utsättas för våld, och de har rätt få kunskap om detta. Genom att arbeta med ett barnrättsperspektiv kan barn och ungas aktörskap i det våldspreventiva arbetet stärkas samtidigt som vuxnas ansvar tydliggörs. Med ett tydligt barnrättsperspektiv utmanar vi de åldersnormer som försvarar maktutövande och begränsningar av barn.

Förändra genusnormer och attityder till våld

Våld är ett könat samhällsproblem och ett verkningsfullt våldspreventivt arbete behöver därför ha en genusförändrande ansats i syfte att främja jämställda relationer mellan män och kvinnor och bredda föreställningar och normer kopplade till kön och sexualitet. Satsningar med genusförändrande ansats behöver både riktas mot Järfällas barn och unga, men för trovärdighet och långsiktighet behöver det också göras med vuxna som i sin yrkesroll möter barn och unga i Järfälla.

Motverka rasism

Ett färgblint våldspreventivt arbete riskerar att missa och osynliggöra dimensioner av utsatthet, och därmed upprätthålla diskriminerande strukturer. Att bli diskriminerad är att utsättas för ett strukturellt våld. Barn och unga i Järfälla, oavsett hudfärg och etnicitet, har rätt bli bemötta på ett gott och värdigt sätt i skolan, på fritiden och av myndigheter. Ett antirasistiskt våldspreventivt arbete kan ge barn och unga ett språk att använda om de skulle utsättas för rasism, och vetskap om att det finns stöttande vuxna i deras omgivning. Satsningar med antirasistisk ansats behöver därför också göras inom respektive verksamhet.

Att upptäcka och agera vid våld

Kontinuerlig fortbildning utifrån en bred våldsdefinition

För att kunna upptäcka barns utsatthet och destruktiva beteenden behöver vi ha kunskap om våld. Fortbildning ska baseras på forskning och de perspektiv som planen tar upp.

Verksamhetsanpassade arbetssätt för upptäckt

Alla medarbetare ska veta hur de ska agera om de upptäcker barn som utsätts för våld eller använder våld. Verksamheter inom socialtjänstens område lyder under tvingande krav om att ha rutiner för att fråga om våldsutsatthet och våldsutövande. Men alla aktörer som möter barn och unga behöver ta ett stort ansvar och skapa fungerande strukturer för att upptäcka de barn som utsätts för våld och de som använder våld. Varje verksamhet behöver också se över hur verksamheten kan länka till andra för att barn ska få rätt stöd.

Tillgängligt stöd och tillgänglig information

Vi erbjuder stöd och information utifrån kommuninvånarnas behov så att det är tillgängligt för alla oavsett kön, ålder, sexualitet, etnicitet, religion eller funktionalitet. För att stöd och information ska nå alla i kommunen behöver det dels finnas en systematik i hur nya kampanjer eller nytt material tas fram för att undvika uteslutning av marginaliserade grupper, dels granska den befintliga information och stöd som erbjuds idag.

Att våld som barn utsätts för inte upprepas

Hjälp till personer som utsätter andra för våld att förändra sitt beteende

Vi ger barn och vuxna som använder våld möjlighet att göra bättre val. De utsattas säkerhet och trygghet är alltid i centrum i alla beslut som tas. För att säkerställa att arbetet som görs ger positiva effekter följer vi upp de insatser som erbjuds.

Skydd och stöd till våldsutsatta att leva ett liv fritt från våld

Vi ger barn och vuxna som utsätts för våld en samstämmighet i att våld aldrig är okej. Vi arbetar för att skapa trygga situationer så att personer som utsätts för våld vågar berätta om sin situation.

Stöd till yrkesverksamma att utreda och erbjuda insatser som får våldet att upphöra. Vi har en gemensam syn på vad våld är och hur vi arbetar för att våldet ska upphöra. Vi håller kvar våldet i centrum i de utredningar och insatser som görs. Vi erbjuder stöd till chefer och medarbetare för att möjliggöra en arbetsmiljö där kunskap om våld, empatirötthet och trygghet hålls levande.

Systematisk samverkan, ansvar och uppföljning

Ett systematiskt förebyggande arbete handlar både om att hitta rätt aktiviteter och om att skapa sammanhängande insatskedjor. Det behöver bedrivas på flera nivåer och det behöver finnas en samverkan, samsyn och i vissa situationer även ett aktivt samarbete.

Den våldspreventiva planen ägs av SAMBU styrgrupp och gäller för tidsperioden 2023–2026, och kommer att följas upp varje år på initiativ av styrgruppen.

Planen omfattar det våldspreventiva arbete som sker i de fyra förvaltningar som ingår i SAMBU-överenskommelsen. SAMBU styrgrupp upprättar en årlig handlingsplan som utgår ifrån de områden som planen pekat ut.

Preventionsenhetens samordnarteam bistår med hjälp och stöd till SAMBU styrgrupp i arbetet med att ta fram och systematisera insatser relevanta för den våldspreventiva planen, samt att följa upp dessa aktiviteter årligen.

Referenser

Baianstovu, Rúna Í; Strid, Sofia; Särnstedt Gramnaes, Emmie och Cinthio, Hanna. 2019. *Heder och samhälle: Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro University Press.

Barn och ungdomsnämnden, Järfälla kommun. 2021. *Stella, fördjupad statistik*.

BRIS. 2022. *Barns rättigheter i skottlinjen: om gängkriminalitet och barns uppväxtvillkor*: BRIS.

En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor
https://www.regeringen.se/4aa968/contentassets/f837b6325e0c4f59a4d17cb5049bee58/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf

En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd
<https://www.regeringen.se/4a6017/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod-webb.pdf>

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet

[https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmz=1.1478773862.87.11.utmcsr=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmik=3435696](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmz=1.1478773862.87.11.utmcsr=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmik=3435696)

FN:s konvention om barnets rättigheter

<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/konventionstexten/?currentCategories=>

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter

<https://www.regeringen.se/4a9fab/globalassets/regeringen/bilder/kulturdepartementet/demokrati-och-mr/mr-sidorna/fns-konventioner-om-manskliga-rattigheter.pdf>

Isdal, Per. 2001. *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.

Jämställdhetsmyndigheten. 2020. *Inget att vänta på: handbok för våldsförebyggande arbete*. Angered: Jämställdhetsmyndigheten.

Järfälla kommun. 2020. *LUPP 2020. Lokal uppföljning av ungdomspolitiken*.

Järfälla kommun. 2022. *Stockholmsenkäten 2022*.

Mål och budget 2023-2025, Järfälla kommun (dnr. Kst 2022/413).

Lokalpolisområde Järfälla. 2021. *Brott i nära relation, anmälda brott*.

Länsstyrelsen Stockholm. 2017. *Våldsprevention. Vänta inte tills skadan redan är skedd! En start för kommunens våldspreventiva arbete*. Stockholm: Länsstyrelsen Stockholm.

Socialnämnden, Järfälla kommun. 2021. *Verksamhetsberättelse 2021*.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. 2020. *Multiutsatta barn. Om barn som utsatts för flera typer av barnmisshandel*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.